

Aktif İşgücü Piyasası Politikaları Kapsamında Türkiye’de Mesleki Eğitim Kurslarının Analizi*

Mustafa Şen¹

ÖZ: Küreselleşme süreciyle birlikte teknoloji alanında meydana gelen hızlı gelişmeler ve uluslararası rekabetin artması; gelişmiş ülkelerle, azgelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler arasındaki farkların ancak nitelikli insan gücü ile kapatılabileceği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda; kalkınmanın hızlandırılması, istihdamın artırılması, ülkelerin rekabet gücünü yükseltmesi, ülkelerin gelişmesi ve kalkınmasında sanayileşmenin temel unsuru olan bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarına sahip nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, aktif işgücü piyasası politikaları içerisinde önemli bir yere sahip olan, hayat boyu öğrenme felsefesinin en önemli bileşenlerinden biri olan ve kısa vadede beceri kazandıran mesleki eğitim kursları önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı; İŞKUR kapsamında düzenlenen mesleki eğitim kurslarının türlerine göre incelenerek, kursların işsizliği azaltmadaki önemini değerlendirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik, İstihdam, İŞKUR, Mesleki Eğitim Kursları

Jel Sınıflandırması: J08, J64, J6

Analysis of Vocational Training Courses in Turkey in the Context of Active Labor Market Policies

ABSTRACT: Increasing international competition and rapid development in technology occurring with globalization; with developed countries, the differences between the underdeveloped or developing countries but has revealed the fact that closed with qualified manpower. In this context; accelerating development, increasing employment, raising the competitiveness of countries, advancing and developing countries in the training of qualified manpower equipped with basic element of industrialization which information, skills and work habits, which has an important place in active labor market policies, one of the most important components of lifelong learning philosophy, vocational training courses that develops skills in the short term are important. This study examined according to the type of vocational training courses organized under the İŞKUR, the importance of reducing unemployment of courses is evaluated.

Keywords: Unemployment, Employment, İSKUR, Vocational Training Courses

JEL Classification: J08, J64, J6

* Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi, SBE, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı’nda Prof. Dr. Sedat Murat danışmanlığında hazırlanan “İŞKUR Mesleki Eğitim Kurslarının İstihdama Katkısı: Trabzon İlinde Bir Araştırma” isimli doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

¹ Yrd. Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, mustafasen061@gmail.com

1. Giriş

İşgücü piyasasına yönelik eğitim sisteminin temelini mesleki eğitim oluşturmaktadır. Mesleki eğitim sistemi, meslek okullarından başlayarak okul içi eğitim sisteminde gösterilen gayretlerle, işletme içi seminer ve kurslara, kamu kurumları ya da özel kurumlar tarafından düzenlenen işsizlere yönelik eğitim kursları ile çalışanlara yönelik veya işini kaybetme riski ile karşı karşıya kalanlara yönelik iş başında eğitim programlarına kadar çeşitli mesleki eğitim faaliyetlerini kapsamaktadır. Günümüzde mesleki eğitim faaliyetleri, iktisadi kalkınmada işgücü piyasası politikaları bakımından büyük önem arz etmektedir (Zaim, 1997: 98).

Küreselleşme sürecinin de etkisiyle hızla gelişen teknolojilere bağlı olarak işgücü piyasası yapısının değişmesi ve nitelikli işgücüne duyulan talebin artması; işsizliğin giderek daha da büyümesine ve yapısal işsizliğe dönüşmesine yol açmıştır. Bu yıllardan itibaren pasif ve özellikle de aktif işgücü piyasası politikaları işsizliğin çözümünde ön plana çıkmaya ve önemli rol oynamaya başlamıştır. Son yıllarda aktif işgücü piyasası politikaları ile değişen işgücü piyasalarının ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikli işgücünün oluşturulması için hayat boyu eğitim felsefesinin en önemli bileşenlerinden biri olan işgücü eğitimi önem arz etmektedir.

Mesleki eğitim kursları aktif işgücü piyasası politikaları içerisinde en önemli programların başında gelmektedir. Aktif işgücü piyasası politikalarının etkinliği üzerine yapılan çalışmalarda bu politikalardan sadece mesleki eğitim programlarının işsizliği azaltmada etkili olduğu; genel istihdam hizmetleri ve kamu sektöründe doğrudan istihdam programlarının nispeten bazı olumlu etkileri bulunmakla birlikte istihdam ve ücret sübvansiyonlarının hiçbir etkisinin olmadığı da tespit edilmiştir (Boone ve van Ours, 2004: 3; Card vd., 2009: 1-2).

Mesleki eğitim kursları, çeşitli sebeplerle işgücü piyasasından ayrılmış olanların veya işgücü piyasasına ilk kez girecek olanların ya da işgücü piyasasından çıkma riski bulunanların işgücü piyasasına girişlerini ya da tekrardan girişlerini kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla mesleki eğitim kursları, yapısal işsizlikle mücadelede uzun süredir kullanılan en etkin politikalardan birisidir. Bu kurslar işsiz bireylere ve işsiz kalma riski altında bulunan çalışanlara, beceri düzeylerini yükseltmede ve yeni beceriler kazandırmada yardımcı olmakta ve istihdam edilebilirliklerini arttırmaktadır. Türkiye’de mesleki eğitim kursları düzenleme görevini üstlenen ve işgücü piyasası politikalarının uygulanmasında tam yetkili kurum olan İŞKUR, kuruluş yılı olan 1946 yılından itibaren dönemsel şartlara bağlı olarak etkin bir şekilde hem pasif hem de aktif işgücü piyasası politikalarının yürütülmesini sağlamaktadır.

İŞKUR, aktif işgücü piyasası politikaları kapsamında Türkiye’de, genel olarak istihdam hizmetleri, iş ve meslek danışmanlığı hizmeti, yatırımları ve istihdamı arttırmaya yönelik teşvikler, toplum yararına çalışma programları, işbaşı eğitim

programları, girişimcilik eğitim programları ve mesleki eğitim programlarına yönelik uygulamalar ve düzenlemeler gerçekleştirmektedir. Bu çalışmada Türkiye’de, İŞKUR tarafından düzenlenen ve aktif işgücü piyasası politikaları içerisinde önemli bir yere sahip olan mesleki eğitim kursları, türlerine göre sekiz başlık altında analiz edilerek, kursların aktif işgücü piyasası politikaları içerisindeki yeri ve işsizliği azaltmadaki önemi değerlendirilecektir.

2. İstihdam Garantili Mesleki Eğitim Kursları

İstihdam garantili mesleki eğitim kursları adından da anlaşılacağı üzere kurslara katılıp başarı ile bitirenlere istihdam garantisinin verildiği ve belli bir kısmının istihdam edildiği kurs türüdür. Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği’nin istihdam yükümlülüğü başlığı altındaki 40. maddesine göre; kursların işyerleri ile düzenlenmesi halinde kursiyerlerin en az %50’sinin, kursların kamu kurum ve kuruluşları (devlet üniversiteleri dâhil) ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile düzenlenmesi halinde ise kursiyerlerin en az %20’sinin istihdam edilmesi gerekmektedir.

Sağlamış olduğu istihdam garantisi nedeniyle mesleki eğitim kursları içerisinde en fazla istihdam sağlayan kurs türü istihdam garantili kurslardır. Tablo 1’de 2003-2014 yılları arasında düzenlenen istihdam garantili kurslar ve katılımcı sayıları görülmektedir. 2003 yılında 22 kurs düzenlenmiş olup bu kurslara toplam 374 kişi katılmıştır. 2014 yılında ise düzenlenen kurs sayısı 2.102, katılımcı sayısı 50.607 kişi olarak yıllar içinde yaşanan artış görülmektedir. Kursların en fazla düzenlendiği yıl olan 2012 yılında ise 4.564 kurs gerçekleştirilmiş ve bu kurslara toplam 116.451 kişi iştirak etmiştir.

Kurslara katılanlara cinsiyet açısından bakıldığında ise, 2009 yılından itibaren kadınların erkeklere oranla daha fazla katılım gösterdikleri tabloda görülmektedir. 2006 yılında 3.361 erkek (%67), 1.664 kadın (%33) kurslara katılırken, 2014 yılında ise 21.041 erkek (%42) ve 29.566 kadın (%58) kurslara katılmıştır.

Mesleki eğitim kursları içerisinde en yüksek istihdam oranına sahip olan istihdam garantili mesleki eğitim kurslarına 2012 yılında katılan 116.451 kursiyerden 30.215 kişi, 2013 yılında katılan 67.127 kursiyerden 29.659 kişi ve 2014 yılında 50.607 kursiyerden ise 23.198 kişinin istihdamı sağlanmıştır. Mesleki eğitim kurslarına katılan kursiyerler içerisinde toplam işe yerleştirilenlerin 2012 yılında %70,8’i, 2013 yılında %68,4 ve 2014 yılında ise %79,9’unu istihdam garantili mesleki eğitim kurslarına katılanlar oluşturmaktadır (İŞKUR, <http://www.iskur.gov.tr/default/BilgiEdinme>). Bu yüksek oranlar, istihdam garantili kursların istihdam yaratma açısından ne kadar önemli olduğunun açık bir göstergesidir.

Tablo 1: İstihdam Garantili Mesleki Eğitim Kursları ve Katılımcı Sayısı (2003-2014)

Yıllar	Kurs Sayısı	Katılımcı Sayısı		
		Erkek	Kadın	Toplam
2003	22	-	-	374
2004	10	-	-	191
2005	28	-	-	579
2006	246	3.361	1.664	5.025
2007	201	4.847	2.093	6.940
2008	368	5.380	3.286	8.666
2009	942	10.783	10.825	21.608
2010	1.916	20.170	22.277	42.447
2011	2.652	26.981	33.714	60.695
2012	4.564	47.760	68.691	116.451
2013	2.508	25.827	41.300	67.127
2014	2.102	21.041	29.566	50.607

Kaynak: İŞKUR, 2005: 36; İŞKUR, Aylık İstatistik Bültenleri (2005-2014)

3. İstihdam Garantisi Olmayan (Genel) Mesleki Eğitim Kursları

İstihdam garantisi olmayan mesleki eğitim kursları yani genel kurslar; adından da anlaşılacağı üzere, istihdam garantili kurslarda olduğu gibi belli bir oranda istihdam taahhüdünün bulunmadığı kurslardır. İŞKUR tarafından yapılan işgücü piyasası ihtiyaç analizleri doğrultusunda belirlenen ve İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu'nun onayından geçen Yıllık İşgücü Eğitim Planı'nda yer alan mesleklere göre düzenlenen mesleki eğitim kursları; özel sektör işyerleri, kamu kurum ve kuruluşları tarafından talebin olmadığı dönemlerde Plan'da yer aldığı şekilde yüklenicisi ve dolayısıyla da istihdam garantisi olmadan Kurum tarafından işbirliği ya da hizmet satın alımı ile gerçekleştirilmektedir.

İstihdam garantisi olmayan kurslar, diğer kurslara göre dezavantajlı bir yapıya sahiptir. İstihdam garantili kurslarda kursiyerlerin almış oldukları eğitimle beceri kazanmaları ve meslek öğrenmelerinin yanında eğitim sonrasında belli bir oranda da olsa istihdam edilmeleri işsizler açısından önemli bir çıktıdır. İstihdam garantisi olmayan kurslarda ise kursiyerlerin eğitim sonrasında iş aramaya devam etmeleri işsizler açısından olumsuz bir durum olarak görülmektedir.

Tablo 2'de istihdam garantisi olmayan mesleki eğitim kurs ve katılımcı sayıları verilmektedir. 2008 yılında sadece 21 kurs düzenlenmiş ve bu kurslara 420 kişi katılmıştır. 2009 yılı ise istihdam garantisi olmayan kursların en fazla gerçekleştirildiği yıldır. Bu yılda 5.174 kurs düzenlenmiş ve bu kurslara toplamda 108.630 kişi katılmıştır. Bu yıldan sonra git gide azalan kurs sayısı 2014 yılında 756 kursa kadar gerilemiş ve bu kurslara ise 2014 yılında 14.390 kişi iştirak etmiştir. Tablo incelendiğinde kurslara, erkeklere oranla kadınların daha fazla

katılım gösterdiği görülmektedir. 2014 yılında 4.265 erkek (%30) ve 10.125 kadın (%70) kurslara katılmıştır.

Tablo 2. İstihdam Garantisi Olmayan Mesleki Eğitim Kurs ve Katılımcı Sayısı

Yıllar	Kurs Sayısı	Katılımcı Sayısı		
		Erkek	Kadın	Toplam
2008	21	199	221	420
2009	5.174	54.895	53.735	108.630
2010	4.332	40.311	49.397	89.708
2011	1.212	8.578	18.407	26.985
2012	1.576	9.303	24.716	34.019
2013	630	3.856	9.261	13.117
2014	756	4.265	10.125	14.390

Kaynak: İŞKUR, Aylık İstatistik Bültenleri (2008-2014)

İstihdam garantisi olmayan (genel) mesleki eğitim kurslarına katılanlar içerisinde 2012 yılında 34.019 kursiyerden 1.490 kişi, 2013 yılında 13.117 kursiyerden 526 kişi ve 2014 yılında ise 14.390 kursiyerden sadece 160 kişi işe yerleştirilmiştir (İŞKUR, <http://www.iskur.gov.tr/default/BilgiEdinme>). Mesleki eğitim kursları içerisinde en düşük istihdam yaratma oranına sahip olan istihdam garantisi olmayan kurslara katılanların almış oldukları eğitimlerin işgücü piyasasında avantaj sağlamaması hem İŞKUR açısından hem de kursiyerler açısından olumsuz bir durum olarak değerlendirilmektedir.

4. Özel Politika Mesleki Eğitim Kursları

İşgücü piyasasında dezavantajlı konumda olan; kadınlar, gençler, uzun süreli işsizler, engelli ve aileleri, madde bağımlıları, yabancı ve göçmenler, romanlar gibi dezavantajlı grupların işgücü piyasası ile bütünleşmelerini sağlamak amacıyla özel düzenlemeler, kurs ve programlar gerçekleştirilmektedir.

Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği'nin özel politikaların ve uygulamaların geliştirilmesi başlığı altında yer alan "Genel Müdürlükçe bu Yönetmeliğin amacına uygun olarak özel politika ve uygulamalar geliştirilerek bu kapsamda kurs, program, uygulama, proje ve protokol tasarlanabilir ve uygulanabilir" şeklindeki 99. maddesine istinaden "Özel Politika ve Uygulamaların Geliştirilmesine İlişkin Genelge" yayımlanmıştır. Bu kapsamda, dezavantajlı kişi ve gruplara yönelik düzenlenecek mesleki eğitim kursları için İl müdürlüklerine kaynak tahsis edileceği ve İl müdürlüklerine sunulacak projelerden uygun görülenler destekleneceği belirtilmiştir. 2014 yılında uygulanmaya başlayan özel politika mesleki eğitim kurslarına yönelik 1.037 kurs düzenlenmiş ve bu kurslara 8.100'ü erkek (%42) ve 11.232'si kadın (%58) olmak üzere toplam 19.332 kişi katılmıştır (İŞKUR, Aylık İstatistik Bültenleri).

Diğer taraftan yine bu kapsamda dezavantajlı gruplara yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Dezavantajlı gruplarda yer alan Romanlara yönelik Ulusal

Roman Strateji Belgesi çalışmaları, 18.06.2012 tarihinde Bakanlık Müsteşarları ve üst düzey yöneticilerin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Toplantıda; sağlık, barınma, eğitim ve istihdam gibi üst başlıklar çerçevesinde, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının koordinasyonunda ilgili kurum ve kuruluşların katkılarıyla Roman vatandaşlara yönelik strateji ve eylem planları hazırlanması hususu karara bağlanmıştır. Tüm ilgili sektör temsilcilerinin ve geniş bir toplumsal kesimin katılımıyla söz konusu belgenin hazırlanması için gerekli çalışmalar devam etmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015: 129).

Romanlar İçin Kamu-STK Diyalogu projesi Sıfır Ayrımcılık Derneği öncülüğünde, Roman toplulukların; sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlarının yanı sıra ayrımcılığa maruz kalmalarına yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. 2012 yılından beri devam eden projeyi, ÇSGB, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, AB Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, MEB, İçişleri Bakanlığı, İŞKUR ve Lom, Domari, Abdal, Roman gibi grupların temsil edildiği sivil toplum kuruluşları da iştirakçi olarak desteklemektedir. 2013 yılına gelindiğinde, ilk projenin devamı niteliğinde “Romanlar İçin Kamu STK Diyalogu Grubunun Yerel Modellemesi” Projesi yürütülmüştür. Proje ile yerelde vatandaşların karşılaştıkları sorunların tespiti dâhil, pek çok faaliyet yürütülmüştür. Bu kapsamda Gaziantep ve Diyarbakır illerine alan ziyareti gerçekleştirilerek, İl Müdürlükleri ile iletişimleri geliştirilmiştir (İŞKUR, 2014: 48).

Avrupa Komisyonu ile ülkemizin ortaklaşa finanse ettiği “Genç İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu (GİD I)” ile birlikte aktif işgücü programları ile gençlerin istihdam edilebilirliklerinin artırılması hedeflenmektedir. Proje kapsamında 2013 yılında, hibe projelerinden toplam 12.629 genç yararlanmıştır. Bu gençlerden; 2.497’si istihdam edilmiş, 218’i kendi işini kurmuş, 6.176’sı mesleki sertifika almış, 2.768’i staj olanağı bulmuş ve 5.655 genç danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinden yararlanmıştır (İŞKUR, 2014: 46).

Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) kapsamında planlanan ve İŞKUR tarafından yürütülecek olan “Sektörel Yatırım Alanlarında Genç İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu (GİD II)” ile gençlerin istihdamının artırılması hedeflenmiştir. GİD I’ın devamı niteliğinde oluşturulan GİD II’nin en önemli farkı ise sektörel ve bütüncül bir yaklaşıma göre hazırlanmasıdır. Operasyonun hedef grubunda, eğitim seviyesine bakılmaksızın 15-29 yaş arasındaki tüm işsiz gençler ve eğitimine devam eden gençler yer alabilecektir. Operasyon kapsamında; gençlerin mesleki ve genel becerilerinin ve niteliklerinin uygun sektörlerle uyumlu bir şekilde geliştirilmesi, gençlerin uygun sektörlerde kendi işlerini kurmaları için girişimcilik bilgilerinin ve becerilerinin artırılması, iyi nitelikte rehberlik ve danışmanlık hizmetleri ile okuldan işe geçişin kolaylaştırılması ve gençlerin iş deneyimlerinin, meslek ve kariyer bilgilerinin staj yoluyla artırılması yer almaktadır. 08.02.2013 tarihinde başvuruları sona eren hibe teklif çağrısı sonrası desteklenecek olan projelerin değerlendirilmesi ve

belirlenmesi sürecinin tamamlanmasından sonra hibe projelerinin 2015 yılının ikinci yarısında hayata geçirilmiş olması öngörülmektedir (İŞKUR, 2014: 47).

“Kadınlar İçin Daha Çok ve Daha İyi İşler: Türkiye’de İnsana Yakışır İş İçin Kadınların Güçlendirilmesi Projesi”, İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) mali katkısı ve ILO-İŞKUR işbirliği ile hazırlanmıştır. 2013-2016 yılları arasında Ankara, İstanbul, Bursa ve Konya illerinde uygulanacak olan Proje ile birlikte kadın istihdamının artırılması ve yaygınlaştırılması konusunda ulusal ölçekte kapsayıcı ve bütünsel bir politikanın geliştirilmesine destek olmak, aktif işgücü piyasası politikaları ile kadınlar için insana yakışır iş olanakları oluşturmak, toplumsal cinsiyet eşitliği ve çalışma standartları alanında farkındalık yaratarak Türkiye’de kadın istihdamının güçlendirilmesine destek olmak hedeflemektedir. Projenin ana hedef kitlesi İŞKUR’a kayıtlı olan işsiz kadınlar olup, genç kadın işsizlere öncelik verilecektir. Aynı zamanda, İŞKUR’a kayıtlı işsiz kadın ve erkeklere verilecek olan toplumsal cinsiyet eşitliği ve çalışma standartları eğitimlerinin çalışan kadın ve erkek işçilere de sağlanması öngörülmektedir (İŞKUR, 2015: 52).

2014 yılı sonunda hayata geçirilen “Kadın İşletmelerine Finansman ve Danışmanlık Desteği Programı” ise, kadınlara ait veya kadınlar tarafından yönetilen işletmelerin finansal olan ve finansal olmayan iş geliştirme araçlarına erişiminin kolaylaştırılmasını hedeflemektedir. Program sonucunda kadınlara ait veya kadınların yönettiği 12.000 KOBİ’nin uygun kredi ve finansman olanaklarına erişmesi ve kredi kullanımını sonucunda toplamda 21.000 yeni işin ortaya çıkması beklenmektedir. Ayrıca küçük işletme destekleri bileşeni kapsamında hedef kobilere yönelik 31 danışmanlık projesi hayata geçirilmiştir (İŞKUR, 2015: 53).

ÇSGB ve AB ile ortaklaşa finanse edilen ve SGK tarafından yürütülen, kadınlara yönelik bir diğer proje olan “Evde Çocuk Bakım Hizmetleri Yoluyla Kayıtlı Kadın İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu” ile birlikte kayıt dışı çalışan çocuk bakıcılarının istihdamının sağlanması ve çalışan annelerin doğum sonrasında işlerine geri dönme süreçlerinin kolaylaştırılması hedeflenmektedir. 2015 yılında hazırlanan proje ilk etapta Antalya, İzmir ve Bursa illerinde uygulanmaya başlanacak ve her ay 5 bin anneye 300 EURO bakım ücreti desteği sağlanacaktır. Böylece projeye 5 bin çocuk bakıcısı kadın sosyal güvenlik sistemine dâhil edilerek ve 5 bin annenin de işlerine geri dönmesi sağlanarak, 10 bin kadının kayıtlı istihdamda kalması sağlanmış olacaktır (SGK, <http://www.sgk.gov.tr>).

5. İşsizlik Sigortası Kapsamında Mesleki Eğitim Kursları

İŞKUR, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu’nun 48. maddesine göre işsizlik sigortası ödeneği almaya hak kazanan kişilere yönelik mesleki eğitim kursları düzenlemektedir. Ayrıca 23.12.2000 tarihinde yürürlüğe giren “İşsizlik Ödeneği Alan Sigortalı İşsizlerin Meslek Geliştirme, Değiştirme ve Edindirme Eğitimi

Yönetmeliği” ile iş arayanlara; meslek geliştirme, değiştirme ve edindirme eğitimi verilmesinin usul ve esasları düzenlenmiştir. Bu yönetmeliğe göre, mesleklerine uygun ve son yaptıkları işin ücret ve çalışma koşullarına yakın bir işe yerleştirelemeyen işsizlik ödeneği alan işsizlere, işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu mesleklerde işe yerleştirilmeleri ve iş bulmalarının kolaylaştırılması için işsizlik sigortası kapsamında mesleki eğitim kursları verilmektedir (Gençler, 2002: 14).

İŞKUR tarafından düzenlenen bu kurslar, 31.12.2008 tarihinde yürürlüğe giren “Türkiye İş Kurumu İşgücü Uyum Hizmetleri Yönetmeliği” kapsamında İşsizlik Ödeneği Alan Sigortalı İşsizlerin Meslek Geliştirme, Değiştirme ve Edindirme Eğitimi Yönetmeliği’nin yürürlükten kaldırılması ile 2009 yılından sonra “işsizlik sigortası kapsamı” adı altında yürütülmemiş diğer mesleki eğitim kurslarıyla birlikte yürütülmeye devam etmiştir. Diğer yandan 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu’nun işsizlik ödeneği ödenmesinde hak düşürücü nedenler başlığı altında 52. maddesinin (c) fıkrasına göre “Kurum tarafından önerilen meslek geliştirme, edindirme ve yetiştirme eğitimini haklı bir neden göstermeden reddeden veya kabul etmesine karşın devam etmeyen kişilerin” işsizlik ödenekleri kesilmektedir.

Tablo 3’te işsizlik sigortası kapsamında düzenlenen mesleki eğitim kurs ve katılımcı sayıları yer almaktadır. Tabloda yer alan verilere göre 2003 yılında 9 kurs düzenlenmiş ve bu kurslara 167 kişi katılmıştır. 2009 yılına kadar artan oranda devam eden kurs sayısı 2008 yılına gelindiğinde 442 sayısına ulaşmış ve kurslara 6.839 kişi katılmıştır. İşsizlik Ödeneği Alan Sigortalı İşsizlerin Meslek Geliştirme, Değiştirme ve Edindirme Eğitimi Yönetmeliği’nin yürürlükten kaldırılması ile birlikte 2009 yılında işsizlik sigortası kapsamı adı altında düzenlenen son kurs sayısı 23 olup, bu kurslara 383 kişi katılmıştır. Yıllar itibariyle bakıldığında kurslara katılan erkeklerin kadınlara oranla daha fazla olduğu da yine tablodan elde edilen bir diğer sonuçtur.

Tablo 3: İşsizlik Sigortası Kapsamında Düzenlenen Mesleki Eğitim Kursları ve Katılımcı Sayısı (2003-2009)

Yıllar	Kurs Sayısı	Katılımcı Sayısı		
		Erkek	Kadın	Toplam
2003	9	-	-	167
2004	11	-	-	168
2005	89	-	-	1.379
2006	118	1.207	480	1.687
2007	280	3.250	1.413	4.663
2008	442	4.963	1.876	6.839
2009	23	207	176	383

Kaynak: İŞKUR, 2005: 36; İŞKUR, Aylık İstatistik Bültenleri (2005-2009)

6. Çalışanların Mesleki Eğitimi

5763 sayılı Kanun ile 4857 sayılı İş Kanunu'nun 85. maddesinde yapılan değişiklikle, işle ilgili mesleki eğitim almamış işçilerin ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmayacağı hükmü getirilmiş ve bu düzenleme 01.01.2009 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. 31.05.2009 tarihinde yürürlüğe giren "Ağır ve Tehlikeli İşlerde Çalıştırılacak İşçilerin Mesleki Eğitimlerine Dair Tebliğ" ile de bu hükmün uygulama yöntemleri belirlenmiştir.

İstihdamın artırılması kadar, korunması da büyük önem taşımaktadır. 4857 sayılı İş Kanununun 85. maddesine göre ağır ve tehlikeli işlerde çalışacak kişilerin mesleki sertifikalarının olması kanuni bir zorunluluktur. Dolayısıyla İŞKUR, 4857 sayılı İş Kanunu 85. maddesi çerçevesinde ağır ve tehlikeli işlerde çalışacak kişilerin sahip olmaları gereken sertifikaların verilmesi amacıyla çalışanlara yönelik eğitim programları düzenlemektedir. Söz konusu Kanun maddesine aykırı davranışta bulunan işverenlere ise aynı kanununun 108. maddesinin (d) fıkrasına göre idari para cezası uygulanmaktadır.

Diğer yandan, hangi işlerin ağır ve tehlikeli işlerden sayılacağı 16.06.2004 yürürlüğe giren "Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği" ile belirtilmiştir. Daha sonra bu yönetmelik 30.12.2012 tarihinde yürürlükten kaldırılarak yerine 13.07.2013 tarihinde "Tehlikeli ve Çok Tehlikeli Sınıfta Yer Alan İşlerde Çalıştırılacakların Mesleki Eğitimlerine Dair Yönetmelik" yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikte belirtilen tehlikeli işler; arama ve sondaj, metalürji sanayi, taş ve toprak sanayi, metal ve metalden mamul eşya sanayii ile ilgili işler, ağaç ve bunlardan mamul eşya sanayii ile ilgili işler, yapı işleri, kimya sanayi ile ilgili işler, iplik, dokuma ve giyim sanayi ile ilgili işler, kâğıt ve selüloz sanayii ile ilgili işler, gıda sanayii ile ilgili işler, enerji üretimi, nakli ve dağıtım ile ilgili işler, tütün sanayii ile ilgili işler, nakliye benzeri işler, tarım ve hayvancılık işleri, ardiye ve antrepoculuk, haberleşme ve çeşitli işler başlığı altında yer almaktadır.

Tablo 4: Çalışanların Mesleki Eğitimi Kurs ve Katılımcı Sayısı (2009-2014)

Yıllar	Kurs Sayısı	Katılımcı Sayısı		
		Erkek	Kadın	Toplam
2009	34	387	-	387
2010	297	2.134	416	2.550
2011	430	3.918	1.060	4.978
2012	370	7.410	1.043	8.453
2013	166	3.274	706	3.980
2014	252	4.250	565	4.815

Kaynak: İŞKUR, Aylık İstatistik Bültenleri (2009-2014)

Tablo 4’te çalışanların mesleki eğitimi kurs ve katılımcı sayıları verilmektedir. Tabloda 2009 yılında 34 kurs düzenlenmiş ve bu kurslara 387 kişi katılmıştır. 2014 yılında ise 252 kurs düzenlenmiş ve bu kurslara 4.250 erkek (%88), 565 kadın (%12) olmak üzere toplam 4.815 kişi katılmıştır. Tabloda kurslara katılanlar cinsiyet açısından incelendiğinde yıllar itibariyle erkeklerin kadınlara oranla daha fazla katılım gösterdiği görülmektedir.

7. Engellilere Yönelik Mesleki Eğitim Kursları ve Rehabilitasyon Hizmetleri

İŞKUR tarafından düzenlenen mesleki eğitim kurslarıyla, işgücü piyasasında dezavantajlı durumda olan engellilerin, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kurs ve programlara yönlendirilerek uygun mesleklerde istihdam edilebilirliklerinin artırılması ve işe uyum sorunlarının azaltılması hedeflenmektedir. 4857 sayılı İş Kanunu’nun 30. maddesine istinaden 26.09.2003 tarihinde yürürlüğe giren “Engelli ve Eski Hükümlü Çalıştırmayan İşverenlerden Ceza Olarak Kesilen Paraları Kullanmaya Yetkili Komisyonun Kuruluşu ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” hükümleri gereğince, kurulan “Ceza Paralarını Kullandırmaya Yetkili Komisyon” tarafından, engellilere yönelik düzenlenmesi uygun görülerek onaylanan projeler bu kapsamda açılan kursları oluşturmaktadır. Projelerin giderleri, kanuna göre engelli işçi çalıştırması gerektiği halde çalıştırmayan işverenlerden ceza olarak kesilip İŞKUR’a aktarılan ceza paralarından karşılanmaktadır.

9 Ocak 2014 tarihinde yürürlüğe giren “Engelli ve Eski Hükümlü Çalıştırmayan İşverenlerden Tahsil Edilen İdari Para Cezalarını Kullanmaya Yetkili Komisyona Dair Yönetmelik” ile birlikte mevcut olan yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır. Yönetmeliğe göre, Ceza Paralarını Kullandırmaya Yetkili Komisyon; her yılın Mart ve Eylül aylarında ceza paralarının nerelere ve ne kadar verileceğine ilişkin karar vermek üzere olağan toplantılarını gerçekleştirmekte olup, gerekli durumlarda da olağanüstü toplantı yapabilmektedir. İl Müdürlükleri burada alınan kararları dikkate alarak, hizmet alanlarındaki engellilere yönelik düzenlemeyi planladıkları projeleri ve gerçek veya tüzel kişiler tarafından hazırlanan projeleri, Komisyonun görüşlerine ve değerlendirmelerine sunulmak üzere Genel Müdürlüğe göndermektedir.

Komisyon tarafından; uygulanması önerilen projelerden, yararlanacak engelli sayıları fazla olan, istihdam oranı düşük birden fazla engel grubuna hizmet etmeyi amaçlayan, istihdam taahhüdü veren, kendi işini kurmaya yönelik olan, katılan engellilere sertifika verilmesini öngören projelerin öncelikle uygun görülmesi ve tercih edilmesi hususları il müdürlüklerince dikkate alınmakta ve engellilere yönelik projeler, Komisyonun bu tercihleri doğrultusunda hazırlanmaktadır. İl ve şube müdürlüklerince, iş arayan veya kendi işini kurmak isteyen kayıtlı engellilerin çalışabilecekleri meslekler dikkate alınarak düzenlenecek projelere, öncelikle iş piyasasında ihtiyaç duyulan mesleği olmayanların katılımı sağlanmaktadır. Ayrıca engellilere yönelik düzenlenen mesleki eğitim kursları

genelde komisyon kaynaklı olmakla birlikte Kurum kaynaklı kurslar da düzenlenebilmektedir.

Tablo 5: Engellilere Yönelik Mesleki Eğitim Kurs ve Katılımcı Sayısı

Yıllar	Kurs Sayısı	Katılımcı Sayısı		
		Erkek	Kadın	Toplam
2003	23	-	-	231
2004	20	-	-	288
2005	42	-	-	1.710
2006	94	1.899	1.148	3.047
2007	135	1.231	855	2.086
2008	273	2.166	1.416	3.582
2009	220	1.714	905	2.619
2010	351	2.252	1.386	3.638
2011	434	2.648	1.592	4.240
2012	574	3.753	2.519	6.272
2013	506	3.326	2.147	5.473
2014	184	1.064	772	1.836

Kaynak: İŞKUR, 2005: 38; İŞKUR, Aylık İstatistik Bültenleri (2005-2014)

Tablo 5'te engellilere yönelik düzenlenen kurs ve katılımcı sayıları görülmektedir. 2003 yılında 23 kurs düzenlenmiş ve bu kurslara 231 engelli katılmıştır. Kursun en fazla düzenlendiği yıl olan 2012 yılında 574 kurs düzenlenmiş ve bu kurslara 6.272 engelli iştirak etmiştir. 2014 yılında ise düzenlenen kurs sayısı azalarak 184 ve katılımcı sayısı da 1.836 şeklinde gerçekleşmiştir. Kurslara katılanlar cinsiyet açısından incelendiğinde ise yıllar itibariyle erkeklerin kadınlardan daha fazla katılım gösterdikleri görülmektedir. 2014 yılında 1.064 erkek (%58) kurslara katılırken kadın kursiyerlerin sayısı ise 772 (%42) olarak tabloda verilmektedir.

Diğer taraftan, 4857 sayılı İş Kanunu gereği engelli çalıştırmayan işverenlerden tahsil edilen idari ceza paraları fonundan finanse edilmek üzere, fonun yönetiminden sorumlu olan Komisyona sunulacak projeler ile girişimcilik eğitimi alan veya kuracağı meslekte eğitim almış sertifika sahipleri ve %40 engelli raporu olan engellilerden, kendi işini kurmak isteyenlere azami 36 bin TL'ye kadar hibe desteği verilebilmektedir (İŞKUR, <http://www.iskur.gov.tr>).

8. Hükümlü ve Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kursları

İŞKUR, 2001 yılında yapılan olağan I. Genel Kurulunda alınan kararla; cezaevi ortamında bulunan hükümlülerin tahliye olduklarında daha kolay iş bulabilmelerine yönelik aktif işgücü piyasası politikalarından yararlandırılmaları amaçlanmıştır. Bu karardan hareketle, işgücü piyasasında dezavantajlı grupta yer alan hükümlü ve eski hükümlülerin istihdamını kolaylaştırmak üzere Adalet Bakanlığı, Cumhuriyet Başsavcılıkları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği

yapılarak tahliyelerine az süre kalan hükümlüler ile tahliye olduğu halde işgücü piyasasına girmekte zorlanan eski hükümlülerin istihdamını kolaylaştırmak amacıyla iş piyasasının ihtiyaç duyduğu mesleklerde eğitim kursları başlatılmıştır (İŞKUR, 2005: 38). Bu faaliyet 4857 sayılı İş Kanununun 30. maddesi gereğince, engelli ve eski hükümlü çalıştırma yükümlülüklerine uymayan işverenlerden kesilip, kuruma aktarılan ceza paraları fonuyla finanse edilmektedir. Ayrıca hükümlü ve eski hükümlülere yönelik düzenlenen mesleki eğitim kursları da, engellilere yönelik düzenlenen kurslar gibi genelde komisyon kaynaklı olmakla birlikte, Kurum kaynaklı da düzenlenebilmektedir.

Engellilerde olduğu gibi ilgili Yönetmelik çerçevesinde kurulan Ceza Paralarını Kullandırmaya Yetkili Komisyon tarafından, hükümlülere ve eski hükümlülere yönelik düzenlenmeleri uygun görülerek onaylanan projeler, bu kapsamda açılan kursları oluşturmaktadır. İl ve şube müdürlüklerince; hükümlülere ve eski hükümlülere yönelik düzenlenecek projelere katılacak kursiyerler, mesleki eğitim kurslarına katılacak kursiyer adayları için belirtilen şartları taşıyan eski hükümlüler arasından seçilmektedir. Cezaevlerinde tutuklu bulunan hükümlülere yönelik düzenlenecek bu projelere katılacak kursiyerlerin seçiminde ayrıca, cezaevlerinin mevzuatı ve özel şartları da dikkate alınmaktadır.

Tablo 6: Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurs ve Katılımcı Sayısı

Yıllar	Kurs Sayısı	Katılımcı Sayısı		
		Erkek	Kadın	Toplam
2007	224	3.014	120	3.134
2008	243	3.317	133	3.450
2009	304	3.966	116	4.082
2010	394	5.097	146	5.243
2011	315	4.076	142	4.218
2012	334	4.284	199	4.483
2013	112	1.429	109	1.538
2014	34	575	20	595

Kaynak: İŞKUR, Aylık İstatistik Bültenleri (2007-2014)

Tablo 6’da hükümlülere yönelik düzenlenen kurs ve katılımcı sayıları görülmektedir. 2007 yılında 224 kurs düzenlenmiş ve bu kurslara toplam 3.134 kişi katılmıştır. Kursların en fazla düzenlendiği yıl olan 2010 yılında 394 kurs düzenlenmiş ve bu kurslara 5.243 kişi iştirak etmiştir. 2014 yılında ise kurs sayısında azalmayla birlikte 34 kurs düzenlenmiş ve bu kurslara 595 kişi katılmıştır. Kurslara katılanlar cinsiyet açısından ele alındığında erkeklerin kadınlara oranla kurslara daha fazla katılım gösterdikleri görülmektedir. Nitekim 2014 yılında düzenlenen kurslara, 575 erkek (%97) ve sadece 20 kadın (%3) katılmıştır.

Tablo 7: Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurs ve Katılımcı Sayısı

Yıllar	Kurs Sayısı	Katılımcı Sayısı		
		Erkek	Kadın	Toplam
2002	12	-	-	182
2003	21	-	-	358
2004	23	-	-	402
2005	90	-	-	1.402
2006	126	1.966	53	2.019
2007	47	590	8	598
2008	40	432	34	466
2009	21	234	30	254
2010	20	219	21	240
2011	20	213	7	220
2012	20	195	3	198
2013	7	86	2	88
2014	11	27	-	27

Kaynak: İŞKUR, 2005: 38; İŞKUR, Aylık İstatistik Bültenleri (2005-2014)

Tablo 7’de ise, eski hükümlülere yönelik düzenlenen mesleki eğitim kurs ve katılımcı sayıları verilmektedir. 2002 yılında düzenlenen 12 kursa, 182 kişi katılmıştır. 2006 yılında 126 kurs ile en fazla düzenlenen kurs sayısına ulaşmış ve bu kurslara 2.019 kişi katılmıştır. Sonrasında git gide azalan kurs sayısı 2014 yılında 11’e kadar gerilemiş ve bu kurslara 27 kişi katılmıştır. Kurslara katılanlar cinsiyet kapsamında incelendiğinde, erkek katılımcıların kadınlara oranla çok daha fazla olduğu görülmektedir. Kursların en fazla düzenlendiği yıl olan 2006 yılında kurslara 1.966 erkek (%97) ve 53 kadın (%3) katılmıştır. 2014 yılında ise düzenlenen kurslarda kadın kursiyer yer almamıştır.

9. ÖSDP, GAP-2 ve UMEM Projeleri Kapsamında Mesleki Eğitim Kursları

Özelleştirme Sosyal Destek Projesi (ÖSDP), ülkemizde uygulanmakta olan Ekonomik Reform Programını desteklemek, özelleştirme programındaki hedeflerin başarıyla tamamlanmasına katkıda bulunmak ve kamu kuruluşlarının özelleştirilmesinden doğan olumsuz ekonomik ve sosyal etkileri hafifletmek amacıyla, Dünya Bankası’ndan sağlanan kredi ile uygulamaya konulmuştur. Kamu kurumlarında bir hizmet akdine dayalı olarak ücret karşılığı çalışırken bu kuruluşların özelleştirmeye hazırlanması, özelleştirilmesi, küçültülmesi veya faaliyetlerinin kısmen veya tamamen durdurulması, süreli veya süresiz kapatılması veya tasfiye edilmesi nedenleriyle işten çıkarılmış veya çıkarılacak olanlar ile Ekonomik Reform Programının etkisiyle işsiz olan veya anılan programdan dolayı istihdama katılmakta zorluk çekenler Proje kapsamında yer almıştır (İŞKUR, 2009: 32).

ÖSDP; Tazminatlar, Yeniden İşe Yerleştirme, Ekonomik Reform Programının Sosyal Etkileri ve Proje Yönetimi olmak üzere 4 bileşenden oluşmaktadır. Özelleştirme İdaresi Başkanlığının koordinasyonunda İŞKUR, Projenin Yeniden İşe Yerleştirme Bileşeni kapsamında istihdam amaçlı; Danışmanlık, Eğitim ve Toplum Yararına Çalışma Programları (TYÇP) olmak üzere üç temel hizmet sunmuştur. Danışmanlık hizmetleri ile Proje kapsamında bulunanların yeni bir iş bulmalarına yardımcı olunması ve bulunan yeni işe kolayca ve başarılı bir şekilde uyumlarının sağlanması hedeflenmiştir. Danışmanlık hizmetleri sonunda, bu hizmetlerden yararlandırılan katılımcıların en az %10'unun hizmet sağlayıcı tarafından bir işe yerleştirilmesi zorunlu kılınmıştır (İŞKUR, 2007: 84).

Eğitim hizmetleri ile Proje kapsamında bulunanlara yeni beceriler kazandırılarak iş piyasasına girişlerinin ve yeni işler bulmalarının kolaylaştırılması hedeflenmiştir. Eğitimlerin teorik bölümünün eğitim kurumlarında, pratik bölümünün ise işyerlerinde verilmesi sağlanmıştır. Mesleki eğitim hizmetlerinden yararlandırılan ve başarılı olan katılımcıların; hizmet sağlayıcısı işveren ise asgari %70'inin, eğitim kurumu ise asgari %50'sinin, gördüğü eğitimle ilgili bir işe yerleştirilmesi zorunlu kılınmıştır (İŞKUR, 2007: 84).

Toplum Yararına Çalışma Programları ile özelleştirme ve ekonomik reform programları nedeniyle işlerini kaybeden işçiler ve kapsama dâhil ikincil işsizlerden kültürel mirasın, çevrenin ve kamusal alt yapının korunması, sosyal yardımlaşma vb. alanlarda çalışmak isteyenlere en fazla 6 ay süre ile geçici iş imkânı sağlanması hedeflenmiştir. Bu program ile geçici iş imkânları elde eden katılımcıların, belli bir süre için maddi olarak desteklenmeleri ve bu sayede çalışma ortamına alışarak iş tecrübesi ve iş disiplini edinmeleri sağlanmıştır. TYÇP hizmetleri sonunda, bu hizmetlerden yararlandırılan katılımcıların en az %10'unun hizmet sağlayıcı tarafından bir işe yerleştirilmesi zorunlu kılınmıştır (İŞKUR, 2007: 84-85).

2002-2005 yılları arasında uygulanan ÖSDP kapsamında, İŞKUR tarafından toplam 773 proje uygulanmış ve bu projelerden 25 bin 365 kişi yararlanmış olup, eğitimini tamamlayan 23 bin 478 kişiden 11 bin 709 kişinin istihdamı sağlanmıştır. Özelleştirme Sosyal Destek Projesi'nin devamı niteliğindeki ÖSDP-2 projesi ise, 2006 ve 2008 yılları arasında uygulanmıştır. Proje 2006 yılında 37 ilde uygulanmaya başlamış, daha sonra proje yönetiminin aldığı karar üzerine 2007 ve 2008 yılında, 81 ilde uygulanmaya devam edilmiştir. 2006-2008 yılları arasında uygulanan ÖSDP-2 kapsamında ise 501 Proje uygulamaya konulmuş olup, bu projelerden 9 bin 745 kişi yararlanmış ve bunlardan 4 bin 886 kişi istihdam edilmiştir (İŞKUR, 2009: 33).

Tablo 8'de ÖSDP kapsamında düzenlenen kurs ve programların, katılımcıların ve istihdam edilenlerin sayıları verilmektedir. Danışmanlık hizmeti çerçevesinde 2002-2008 yılları arasında uygulanan 14 programa toplam 5.462 katılmış ve bunlardan 431 kişi istihdam edilmiştir. İstihdam edilen 431 kişi ile danışmanlık hizmetindeki %10'luk istihdam hedefine yaklaşılmıştır. Eğitim hizmetleri

kapsamında düzenlenen 1.144 programa toplam 28.240 kişi katılmış ve bunlardan 15.917 kişi istihdama katılmıştır. Bu rakamla birlikte eğitim hizmetindeki istihdam hedefleri hemen hemen tutturulmuştur. TYÇP kapsamında ise toplam 116 program düzenlenmiş ve 1.408 katılımcıdan 247'sinin istihdamı sağlanmıştır. İstihdam edilenlerle birlikte TYÇP hizmetindeki istihdam hedefi aşılmıştır. 2002 ve 2008 yılları arasında ÖSDP ve ÖSDP-2 kapsamında toplam 1.274 program düzenlenmiş, bu programlara toplam 35.110 kişi katılmış ve bunlardan ise toplam 16.595 kişi istihdama katılmıştır.

Tablo 8: ÖSDP Kapsamında Düzenlenen Kurs, Katılımcı ve İstihdam Sayıları

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Toplam
Danışmanlık								
Program Sayısı	1	7	4	1	1	-	-	14
Katılımcı Sayısı	560	2.886	1.420	300	296	-	-	5.462
İstihdam Edilen	59	173	135	30	34	-	-	431
Eğitim								
Program Sayısı	38	269	177	200	72	160	228	1.144
Katılımcı Sayısı	1.777	7.353	4.703	5.389	1.486	3.089	4.443	28.240
İstihdam Edilen	1.185	4.023	2.872	3.049	904	1.724	2.160	15.917
TYÇP								
Program Sayısı	4	29	22	21	9	16	15	116
Katılımcı Sayısı	34	417	260	266	113	180	138	1.408
İstihdam Edilen	14	77	45	47	14	27	23	247

Kaynak: İŞKUR, 2009: 34

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP); Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin sahip olduğu potansiyeli ortaya çıkarmak için ülke kaynaklarını değerlendirerek, bu bölgede yaşayan insanların gelir düzeyini ve yaşam kalitesini yükseltmeyi, bölgelerarası farkları gidermeyi ve ulusal düzeyde ekonomik gelişme ve sosyal istikrar hedeflerine katkıda bulunmayı amaçlayan bölgesel kalkınma projesidir. GAP; Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak olmak üzere 9 ilin yer aldığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde uygulanmaktadır (GAP, <http://www.gap.gov.tr>).

Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında, başta sulama olmak üzere temel altyapı ihtiyaçlarının karşılanması ve bölgede ekonomik kalkınmanın ve sosyal gelişmenin hızlandırılması hedeflenmektedir. Bu kapsamda 18.06.2008 tarihinde yayınlanan ve 2008-2012 yıllarını kapsayan GAP Eylem Planı'nda orta vadede bu projeyi tamamlamaya yönelik politika, strateji ve eylemler yer almaktadır. Plan döneminde uygulanacak programlarla bir yandan bölgede işgücünün niteliği artırılarak, işgücüne katılma oranı ülke ortalamasına yaklaştırılmış, diğer yandan özel ve kamu yatırımlarının artırılması ve ekonomik hayatın canlandırılması sonucu bölgedeki toplam istihdam artırılarak bölge genelinde istihdam düzeyi ülke ortalamasına çıkarılmaya çalışılmıştır (GAP, <http://www.gap.gov.tr>).

Bölgenin kalkınıp, ekonomik ve sosyal yönden ülkenin diğer bölgelerinin seviyesine yükseltilmesi için büyük oranda istihdam eksenli bir yapıya sahip olan Plan kapsamında İŞKUR'a da önemli görevler yüklenmiştir. İŞKUR, GAP Eylem Planının Sosyal Gelişmenin Desteklenmesi eksenindeki S.G.2.1, S.G.2.2, S.G.2.3 ve S.G.2.4 numaralı eylemleri içeren GAP-2 Projesini doğrudan yürütmekle sorumlu kılınmıştır. S.G.2.1; işgücü yetiştirme programlarının yaygınlaştırılması ve bu programların etkinliğinin artırılması, S.G.2.2; kendi işini kurmak isteyenlere yönelik eğitim programları ve danışmanlık hizmetlerinin etkin biçimde uygulanması, S.G.2.3; işgücü piyasasına girişleri kolaylaştırmak amacıyla mesleki danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve daha etkin hale getirilmesi, S.G.2.4 eylemi ise; TYÇP faaliyetleri ile daha çok AB kaynaklı proje ve programlarda uygulanan istihdamı artırmaya yönelik hibe programının geliştirilmesi ve uygulanmasıdır (İŞKUR, <http://www.iskur.gov.tr/tr-tr/kurumsalbilgi/projeler>).

GAP Eylem Planı kapsamında İŞKUR'un yürüttüğü GAP-2 Projesi 2009-2012 yılları arasında uygulanmış olup; Kalkınma Bakanlığı 2013 yılı yatırım programlarında Proje süresi 2008-2015 olarak revize edilerek uygulanmaya devam edilmektedir. 2009-2014 yılları arasında uygulanan GAP-2 Projesi kapsamında İŞKUR'un sorumluluğunda aktif işgücü piyasası politikaları gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede mesleki eğitim kursları, TYÇP, girişimcilik programları, işbaşı eğitim programları ve UMEM kapsamında kurslar düzenlenmiştir.

Tablo 9'da Proje kapsamında 2009-2014 yılları arasında düzenlenen kurs ve katılımcı sayıları verilmektedir. 2009 yılında toplam 515 mesleki eğitim kursu ile 14 TYÇP düzenlenmiş ve bunlara toplam 12.693 kişi katılmıştır. 2011 yılı itibariyle girişimcilik programları da uygulanmaya başlamış, ayrıca UMEM kapsamında mesleki eğitim kursları ile işbaşı eğitim programları da gerçekleştirilmiştir. 2013 yılında ise İEP uygulanmaya başlamış ancak TYÇP uygulanmamıştır. 2014 yılında ise sadece İEP uygulanmış ve gerçekleştirilen 93 kursa toplam 414 kişi katılmıştır.

2013 yılında İEP uygulamasının başlamasıyla program sayısı toplam 1.118 olmuş, katılımcı sayısı ise geçmiş yıllara göre azalarak 5.608 olarak gerçekleşmiştir. Bu yılda mesleki eğitim kurslarının sadece 2 kere düzenlenmiş olması, toplam katılımcı sayısının azalmasına neden olmuştur. GAP-2 projesi kapsamında 2009 ve 2014 yılları arasında toplam 2.820 mesleki eğitim kursu, girişimcilik programı, TYÇP ve İEP düzenlenmiş olup, bu kurslara ise toplam 48.737 kişi katılmıştır. Bu projeden yararlananların 30.630'u erkek (%63) ve 18.107'si ise kadın (%37) kursiyerlerden oluşmaktadır. En çok katılımın sağlandığı faaliyet ise 25.170 kişinin katıldığı (%47 erkek, %53 kadın) ve toplamda 1.105 kere düzenlenen mesleki eğitim kursları olmuştur.

Tablo 9: GAP-2 Projesi Kapsamında Düzenlenen Mesleki Eğitim Kurs ve Katılımcı Sayıları

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Toplam
GAP-2	515	284	166	138	2	-	1.105
Erkek	5.564	3.027	1.866	1.350	11	-	11.818
Kadın	6.290	2.852	2.204	1.992	14	-	13.352
Toplam	11.854	5.879	4.070	3.342	25	-	25.170
GAP-2/TYÇP	14	63	131	86	-	-	294
Erkek	721	3.019	3.874	4.796	-	-	12.410
Kadın	118	286	305	603	-	-	1.312
Toplam	839	3.305	4.179	5.399	-	-	13.722
GAP-2/İEP	-	-	-	-	962	93	1.055
Erkek	-	-	-	-	1.589	298	1.887
Kadın	-	-	-	-	987	116	1.103
Toplam	-	-	-	-	2.576	414	2.990
GAP-2/Girişimcilik	-	-	34	21	58	-	113
Erkek	-	-	603	323	1.088	-	2.014
Kadın	-	-	228	199	507	-	934
Toplam	-	-	831	522	1.595	-	2.948
GAP-2/UMEM	-	-	24	66	16	-	106
Erkek	-	-	421	843	121	-	1.385
Kadın	-	-	110	284	239	-	633
Toplam	-	-	531	1.127	360	-	2.018
GAP-2/UMEM/İEP	-	-	11	56	80	-	147
Erkek	-	-	137	465	514	-	1.116
Kadın	-	-	-	235	538	-	773
Toplam	-	-	137	700	1.052	-	1.889
TOPLAM KURS	529	347	366	367	1.118	93	2.820
Toplam Erkek	6.285	6.046	6.901	7.777	3.323	298	30.630
Toplam Kadın	6.408	3.138	2.847	3.313	2.285	116	18.107
Toplam Kursiyer	12.693	9.184	9.748	11.090	5.608	414	48.737

Kaynak: İŞKUR, Aylık İstatistik Bültenleri (2009-2014)

Tablo 10'da ise 2013 yılında GAP kapsamındaki illerde düzenlenen kurs ve katılımcı sayıları görülmektedir. En fazla kurs Gaziantep'te gerçekleştirilmiş ve düzenlenen 270 kursa 895 erkek (%64), 505 kadın (%36) olmak üzere toplam 1.400 kişi katılmıştır. Bu ili sırasıyla 211 kurs ile Adıyaman, 168 kurs ile Şırnak, 122 kurs ile Mardin, 105 kurs ile Batman ve 104 kurs ile Şanlıurfa izlemektedir. Diğer yandan illerin genelinde, kurslara katılan erkeklerin kadınlara oranla daha fazla olduğu da Tablo 10'da görülmektedir.

Tablo 10: GAP-2 Projesi Kapsamında Güneydoğu Anadolu İllerinde Düzenlenen Mesleki Eğitim Kurs ve Katılımcı Sayıları (2013)

İller	Kurs Sayısı	Katılımcı Sayısı		
		Erkek	Kadın	Toplam
Adıyaman	211	511	464	975
Batman	105	649	250	899
Diyarbakır	57	104	168	272
Gaziantep	270	895	505	1.400
Kilis	31	108	101	209
Mardin	122	235	163	398
Siirt	50	109	41	150
Şanlıurfa	104	418	437	855
Şırnak	168	294	156	450
Toplam	1.118	3.323	2.285	5.608

Kaynak: İŞKUR, 2014: 35

Beceri kazandırma ve iş edindirme seferberliği olarak tanımlanan Uzmanlaşmış Meslek Edindirme Merkezleri (UMEM) Beceri'10 Projesi, başta sanayi sektörü olmak üzere işgücü piyasasındaki arz-talep uyumsuzluklarından kaynaklanan işsizliğe çözüm getirmek ve İŞKUR'un mesleki eğitim faaliyetlerinin yaygınlaştırılması ve işsizlere mesleki eğitim yoluyla beceri kazandırılarak istihdam edilebilirliklerinin artırılması amacıyla 23.06.2010 tarihinde ÇSGB, İŞKUR, TOBB, TOBB ETÜ ve MEB Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü arasında imzalanan protokol neticesinde başlatılmıştır. Proje ile özellikle sanayi ile mesleki ve teknik eğitim kurumları arasındaki işbirliğinin artırılması ve sanayi sektörünün talep ettiği nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanması amaçlanmıştır. 2012 yılı Mart ayı itibariyle tarım ve hizmetler sektörü de Projeye dâhil edilmiştir (UMEM Beceri'10, <http://www.beceri10.org.tr>).

Beş yıl süre ile uygulamaya konulan UMEM Projesi'nin temel amacı, özellikle sanayiye yönelik alanlarda eğitim ortamlarının yetersizliği, eğitim içeriklerinin güncel gelişmelerden uzak olması, hangi alanlarda eğitime gereksinim duyulduğunun belirlenmesi gibi, sorunlara çözüm üretmek, sürekli gelişen ve kendini yenileyen teknolojiye uygun eğitim olanakları sunmak, emek piyasasının nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamak ve işsizlerin daha nitelikli eğitim alabilmelerini sağlamaktır (UMEM Beceri'10, 2010: 3).

Finansmanı işsizlik sigortası fonundan karşılanan Proje'nin önemli hedeflerinden bir diğeri de proje kapsamındaki okulların teknik alt yapılarının güçlendirilmesi, ihtiyaç duyulan makine, teçhizat ve donanımın sağlanması ve eğitimcilerin eğitiminin gerçekleştirilmesidir. Bu bağlamda 2010 ve 2011 yıllarında, 81 ilde faaliyet gösteren okullar arasından seçilen 111 okulun, teknolojik gelişmelere uygun şekilde mesleki eğitim verebilmesi için teknik alt yapıları iyileştirilmiş ve

gerekli donanımları sağlanmıştır. Aynı zamanda bu okullardaki eğitimciler, yenilenen teknolojik donanıma uygun olarak hizmet içi eğitimlerden geçirilmiştir. Bu okullarda mesleki eğitim alacak kişiler, İŞKUR'a kayıtlı olan işsizler arasından seçilmekte olup, eğitimler işgücü piyasası analizi sonuçlarına göre planlanmakta ve eğitimlerin içeriğinin piyasanın ihtiyaçlarına uygun olması sağlanmaktadır. Böylece eğitimler sonucunda başarılı olan kursiyerlerin yerel düzeydeki işgücü piyasasının ihtiyaçlarına göre istihdam edilmesi planlanmaktadır (UMEM Beceri'10, 2010: 27).

10 Ocak 2010 tarihinde başlayan kurslar ilk etapta 19 ilde sonrasında ise 81 ilde uygulanmaya devam etmiştir. Kurslar, teorik ve pratik eğitimden oluşan iki aşamalı olarak sürdürülmektedir. Teorik ve temel uygulama eğitimleri, Proje kapsamında belirlenen meslek liselerinde, pratik eğitimler ise işgücü talebinde bulunan özel sektör kuruluşlarında gerçekleştirilmektedir. Pratik eğitimler süresince kursiyerlere İŞKUR tarafından kursiyer zaruri gider ödemesi yapılmakta, iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı sigorta prim giderleri ödenmektedir. Kursları başarılı olarak tamamlamak için teorik ve temel uygulama eğitimleri ile pratik eğitimlerin her ikisinden başarılı olmak zorunludur. Teorik ve temel uygulama eğitimi sonrasında kursiyerlerin başarıları yapılacak sınavla değerlendirilmekte ve belgelendirilmektedir. Pratik eğitimlere katılan kursiyerlerin başarısı ise işveren tarafından Kurumun da uygun göreceği bir yöntemle değerlendirilmekte ve belgelendirilmektedir (UMEM Beceri'10, 2010: 37).

Proje ile birlikte her yıl yaklaşık 200 bin, 5 yılda ise 1 milyon işsizi beceri kazandırılması amacıyla mesleki eğitim kursu verilmesi ve kursları başarılı olarak tamamlayan kursiyerlerin pratik eğitim aldıkları işyerlerinde veya diğer işyerlerinde asgari %90'ının en az teorik ve pratik eğitim süresi kadar istihdam edilmelerinin sağlanması beklenmektedir (UMEM Beceri'10, 2010: 33-38).

Tablo 11'de UMEM Projesi kapsamında düzenlenen mesleki eğitim kurs ve katılımcı sayıları verilmektedir. 2011 yılında toplam 4.961 kurs, 2012 yılında toplam 5.814, 2013 yılında toplam 5.061 ve 2014 yılında ise toplam 1.981 kurs düzenlenmiştir. Bu kurslara ise sırasıyla 38.722, 55.384, 55.705 ve 24.120 kişi katılmıştır. 2011 ve 2014 yılları arasında düzenlenen toplam 17.817 kursa 173.931 kursiyer katılmıştır. Bu kursiyerlerin 107.067'sini erkek (%62), 66.864'ünü kadınlar (%38) oluşturmaktadır. Diğer yandan Proje kapsamında en çok düzenlenen kurs türü 10.134 kurs ile İşbaşı Eğitim Programı'dır

Projenin beklentileri ile Tablo 11'de ki rakamları karşılaştırdığımızda ise beklentilerden çok uzak bir durumun söz konusu olduğu açıkça görülmektedir. Her yıl 200 bin işsizi verilmesi beklenen mesleki eğitim kursunun, 2011 ve 2014 yılları arasında toplam 4 yılda bile 200 bin işsizi ulaşamaması Projenin hedefine ulaşmadığının açık bir göstergesidir. Ancak 2002-2009 yılları arasında İŞKUR'un aktif işgücü programlarından yaklaşık 330 bin ve 2010-2014 yılları arasında ise yaklaşık 1 milyon kişinin (TYÇP hariç) yararlandığı düşünüldüğünde

2011-2014 yılları arasında Projeden yararlanan kişi sayısının, işsizlere beceri ve meslek kazandırılması ve özellikle de mesleki eğitim faaliyetlerinin yaygınlaştırılması açısından faydalı olduğu da bir gerçektir.

Tablo 11: UMEM Projesi Kapsamında Düzenlenen Mesleki Eğitim Kurs ve Katılımcı Sayıları (2011-2014)

	2011	2012	2013	2014	Toplam
UMEM	1.746	2.359	2.149	1.176	7.430
Erkek	19.453	25.963	22.631	9.145	77.192
Kadın	7.856	15.091	16.910	8.919	48.776
Toplam	27.309	41.054	39.541	18.064	125.968
UMEM/İEP	3.180	3.333	2.816	805	10.134
Erkek	7.744	8.486	8.291	2.853	27.374
Kadın	3.001	4.017	6.461	3.203	16.682
Toplam	10.745	12.503	14.752	6.056	44.056
GAP-2/UMEM	24	66	16	-	106
Erkek	421	843	121	-	1.385
Kadın	110	284	239	-	633
Toplam	531	1.127	360	-	2.018
GAP-2/ UMEM/İEP	11	56	80	-	147
Erkek	137	465	514	-	1.116
Kadın	-	235	538	-	773
Toplam	137	700	1.052	-	1.889
TOPLAM KURS	4.961	5.814	5.061	1.981	17.817
Toplam Erkek	27.755	35.757	31.557	11.998	107.067
Toplam Kadın	10.967	19.627	24.148	12.122	66.864
Toplam Kursiyer	38.722	55.384	55.705	24.120	173.931

Kaynak: İŞKUR, Aylık İstatistik Bültenleri

Diğer yandan Proje kapsamında düzenlenen kurslara katılanların yaklaşık %60'ı istihdam edilmiştir (Çelik, 2015). Projeden beklentinin %90 olduğu düşünüldüğünde, hedefin gerçekleşmediği görülmekte fakat katılımcıların yarısından fazlasının istihdama katılmış olması, gelecekte oluşturulması planlanan projeler için teşvik edici bir gösterge oluşturmaktadır.

10. Sonuç ve Değerlendirme

1980'li yıllardan sonra başlayan ve günümüzde de devam eden küreselleşme olgusu ve bilgi ekonomisinin gelişiminden kaynaklanan büyük bir değişim süreci yaşanmaktadır. Yaşanan değişim, bir yandan teknolojilerin hızla gelişmesiyle birlikte üretimde yüksek teknolojilerin kullanılmasına, vasıflı işgücünün ön plana çıkmasına ve uluslararası rekabetin yaşanmasına neden olurken, diğer yandan da

yeni sektörlerin doğmasına veya bazı sektörlerin önemi artarken bazılarının öneminin azalmasına neden olmakta ve ülkelerin işgücü piyasalarını da yakından etkilemektedir.

İşgücü piyasalarının değişen yapısına uyum sağlamak için piyasaların ihtiyaç duyduğu niteliklerin işgücüne kazandırılması gerekmekte ve burada eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır. Ülkelerin eğitim sistemlerinin işgücü piyasalarında yaşanan değişimlere göre yeniden yapılandırılması uzun bir süreçtir. Bununla birlikte eğitim kurumları, eğitimi işgücü piyasasının ihtiyaçlarına göre iyi bir şekilde sağlasa bile, günümüzün sürekli değişen yapısı genel eğitim ile sağlanan niteliklerin geçerliliğini hızla yitirmesine neden olmaktadır. Bu nedenle sürekli ilerleyen teknolojinin gereklerini karşılayabilmek için bireylerin daha fazla bilgiye ve daha yüksek teknik beceriye sahip olması gerekmektedir. Bu hususta değişim ve gelişmeler karşısında bireylerin beceri ve niteliklerini geliştirmelerini, verimliliklerini ve gelirlerini artırmalarını sağlamak için sürekli eğitim anlamına gelen hayat boyu öğrenme büyük önem taşımaktadır.

İşgücü eğitimi kapsamında mesleki eğitim kurslarında verilen eğitimlerin amacı, işgücüne katılacak bireylerin hayat boyu eğitim çerçevesinde mesleki açıdan daha donanımlı olmalarını sağlamak ve istihdam edilebilirliklerini artırmaktır. Yapılan incelemeler kapsamında, İŞKUR tarafından düzenlenen mesleki eğitim kursları içerisinde istihdam garantili kursların sayısının daha çok istihdam sağlanması açısından artırılması ve istihdam garantisi olmayan (genel) kursların ise sayısının azaltılması, kaynakların etkin kullanımı açısından işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu meslek gruplarına yönelik düzenlenmesi işsizliğin azaltılmasında önemli etkenler olarak göze çarpmaktadır. Aynı zamanda mesleki eğitim kurslarına katılan işsizlere yönelik pratik eğitimlerin artırılması ve İŞKUR tarafından işsizlere eğitim süresi içinde ya da eğitim sonunda belli bir süre staj imkânı sunulması da işsizlerin işgücü piyasasında eğitimini almış oldukları meslekte daha tecrübeli olmaları ve daha kolay iş bulmalarını sağlayacaktır.

Diğer yandan sadece işe yerleştirme faaliyetlerinin yapıldığı kuruluşlar olan özel istihdam bürolarına da, İŞKUR'un tekelinde olan mesleki eğitim kursları düzenleme yetkisinin verilmesi, hiç şüphesiz işgücü piyasalarının ihtiyaç duyduğu vasıflı işgücü sayısının artmasını sağlayacaktır. Ayrıca işgücü piyasasının hızla değişen taleplerinin karşılanabilmesi için mesleki eğitim kurslarının güncellenmesi ve yeni müfredatların oluşturulması da işsizliğin azaltılmasında önemli rol oynamaktadır. Değişmeyen tek şeyin değişimin kendisi olduğu günümüz dünyasında eğitim sisteminin, işgücü piyasasının hızla değişen yapısına ayak uydurabilmesi için esnek bir yapıya kavuşturulması ve özellikle mesleki ve teknik eğitimin kalitesi ve etkinliğinin artırılması işsizliğin artışıdaki önemli etkenlerden biri olan mesleksizlik sorununun giderilmesinde büyük önem taşımaktadır.

İşsizlikle mücadelede izlenen en önemli aktif işgücü piyasası politikalarının başında gelen işgücü eğitimi yani mesleki eğitim kursları, sadece bireylerin

becerilerini artırarak işsizliği azaltmamakta, aynı zamanda bireylerin piyasalar arasında daha hareketli hale gelmelerini sağlayarak yapısal işsizliğin azaltılmasında da rol oynamaktadır. İşverenler tarafından; eğitimin bireylerin verimliliklerini etkilemeyeceği düşünülse bile işverenler, eğitimi bireylerin sahip oldukları özellikleri doğru tahmin edebilmek amacıyla bir eleme aracı olarak kullanabilmektedirler. Bu anlamda alınacak eğitim kişilere, iş kuyruklarında ön sıralara geçme şansı tanıyarak bireysel fayda sağlayabilmektedir. Ancak aktif işgücü piyasası politikaları içerisinde diğer programlara göre nispeten daha maliyetli olan mesleki eğitim programları işsizlik sorununun çözümünde etkili olmakla birlikte tek başına yeterli olmamaktadır. Bu programların etkinliği, ekonomide yaratılacak yeni işgücüne yetecek kadar istihdam alanının olup olmamasına da bağlıdır. Yapısal olarak yeterli düzeyde istihdam yaratmayan bir ekonomide; bu politikalara ne kadar önem verilirse verilsin, işsizliğin azaltılmasında etkili olamayacağı da bir gerçektir. Dolayısıyla bu politikaların etkinliğinin artırılması için yeni yatırım alanlarının da oluşturulması işsizliğin azaltılması açısından büyük önem arz etmektedir.

Kaynaklar

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2015), **2014 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara

Boone, J. ve van Ours, J. C., (2004) “Effective Active Labor Market Policies” IZA Discussion Paper Series, No. 1335

Card D. E., Kluve, J. ve Weber, A. M., (2009), “Active Labor Market Policy Evaluations: A Meta-Analysis”, CESifo Working Paper No. 2570

Çelik, F. (2015), “UMEM 170 Bin Kişiye Meslek Kazandırdı”, <http://www.farukcelik.com.tr/umem-170-bi-kisiye-meslek-kazandirdi> (Erişim: 25.03.2015)

ÇSGB, **Ağır ve Tehlikeli İşlerde Çalıştırılacak İşçilerin Mesleki Eğitimlerine Dair Tebliğ**

ÇSGB, **Tehlikeli ve Çok Tehlikeli Sınıfta Yer Alan İşlerde Çalıştırılacakların Mesleki Eğitimlerine Dair Yönetmelik**

GAP, <http://www.gap.gov.tr> (Erişim: 25.03.2015)

Gençler, A. (2002), “Türkiye’de İşsizlik Sigortası Uygulaması”, Çimento İşveren Dergisi, 16(3): 3-22.

İŞKUR, Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği

İŞKUR, Aylık İstatistik Bültenleri, <http://www.iskur.gov.tr/tr-tr/kurumsalbilgi/istatistikler> (Erişim: 25.02.2015)

İŞKUR, **Engelli ve Eski Hükümlü Çalıştırmayan İşverenlerden Tahsil Edilen İdari Para Cezalarını Kullanmaya Yetkili Komisyona Dair Yönetmelik**

- İŞKUR, **Özel Politika ve Uygulamaların Geliştirilmesine İlişkin Genelge**
İŞKUR (2005), **3. Genel Kurul Raporu**, Ankara
İŞKUR (2007), **4. Genel Kurul Raporu**, Ankara
İŞKUR (2009), **2008 Faaliyet Raporu**, Ankara
İŞKUR (2014), **2013 Faaliyet Raporu**, Ankara
İŞKUR (2015), **2014 Faaliyet Raporu**, Ankara
İŞKUR, <http://www.iskur.gov.tr/default/BilgiEdinme> (Erişim: 25.03.2015)
İŞKUR, <http://www.iskur.gov.tr/tr-tr/kurumsalbilgi/projeler> (Erişim: 25.03.2015)
İŞKUR, <http://www.iskur.gov.tr> (Erişim: 06.03.2015)
SGK, <http://www.sgk.gov.tr> (Erişim: 25.03.2015)
UMEM Beceri'10, **Beceri'10 Uzmanlaşmış Mesleki Eğitim Merkezleri Projesi Bilgilendirme Kitapçığı**, Temmuz, 2010
UMEM Beceri'10, <http://www.beceri10.org.tr> (Erişim: 25.03.2015)
Zaim, S. (1997), **Çalışma Ekonomisi**, 10.bs., İstanbul, Filiz Kitabevi
4447 Sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu
4857 Sayılı İş Kanunu
5763 Sayılı İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun